

Η εφεύρεση των χρημάτων

Η εφεύρεση των χρημάτων πραγματοποιήθηκε σε τρία διαφορετικά μέρη, στην Ελλάδα, Ινδία και Κίνα. Όπως σε όλες τις εφευρέσεις προηγήθηκαν πολλοί προκάτοχοί τους, όμως η τελική λύση σημείωσε επιτυχία γιατί εκπλήρωσε μια σημαντική ανάγκη της κοινωνίας την οποία και κάλυψε.

Η εφεύρεσή τους άλλαξε τον κόσμο και την κοινωνία και οι επόμενες γενιές είναι δύσκολο να φανταστούν τη ζωή χωρίς την ύπαρξή τους. «Τα χρήματα εφευρέθηκαν για να καλύψουν τις ανάγκες τις μεταφοράς αγαθών τα οποία δεν μπορούσαν να αλλαχθούν» μας λέει ο Αριστοτέλης. Ο ορισμός του Έλληνα φιλόσοφου παραμένει ακόμα και στις σύγχρονες μεταμοντέρνες κοινωνίες μας αξιόπερατος.

Στην περιοχή της Μέσης Ανατολής οι πρώτοι πολιτισμοί είχαν από το ξεκίνημά τους ένα καθορισμένο τρόπο πληρωμών, ο οποίος ήταν πολύτιμα μέταλλα ή μια ορισμένη ποσότητα σιταριού. Τα πρωτόγονα αυτά χρήματα ποτέ δεν έφτασαν να πραγματοποιήσουν τις λειτουργίες που αργότερα διαδραμάτισαν τα νομίσματα. Αν η Ελλάδα ήταν το λίκνο των χρημάτων, η Λυδία το μέρος που γεννήθηκαν, σίγουρα η Μέση Ανατολή ήταν οι πρόγονοί τους.

Από τις πινακίδες τις Γραμμικής Β' προκύπτει ότι οι Μυκηναίοι Έλληνες δεν είχαν κάποιο ομοίμορφο τρόπο πληρωμών, ή αν είχαν ήταν πολύ περιθωριακός, έτσι ώστε να έχει ξεφύγει από τη γνώση μας. Τα μυκηναϊκά ανάκτορα ένα πράγμα είχαν, «θησαυρούς». Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι Μυκηναίοι έδιναν μεγάλη σημασία στον πλούτο και ειδικά στην ορατή χλιδή. Η συγκέντρωση πολύτιμων με-

τάλων στα παλάτια τους εντυπωσίαζε γηγενής και ξένους και τους έδινε δύναμη, γόητρο και κύρος.

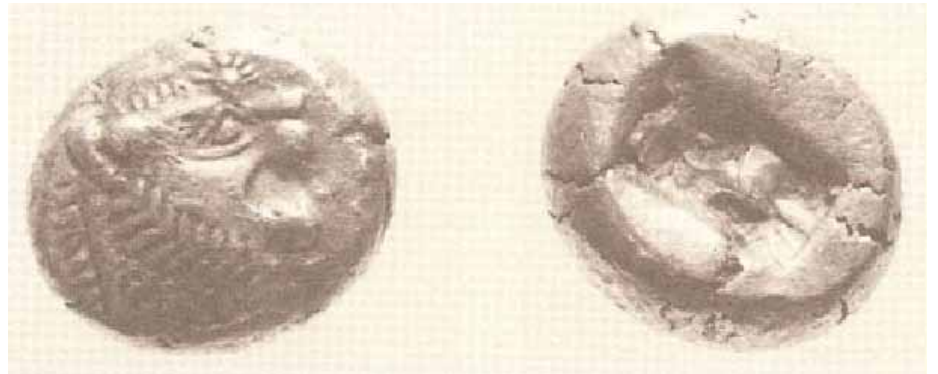
Η κοινωνία την οποία περιγράφει ο Όμηρος στα ποιήματά του δεν ήταν αυτή της Γραμμικής Β'. Οι ομηρικοί ήρωες κάνουν πληρωμές για ποικίλους λόγους: για πληρωμή λύτρων, για αθλητικές νίκες, αλλά και για ανταλλαγές δώρων με άλλους ηγεμόνες. Το μέτρο της αξίας στην ομηρική κοινωνία ήταν το βόδι. Ο ευκατάστατος ονομάζεται πολυβούτης και ο φτωχός αβού-

της. Το βόδι έπαιζε το ρόλο του σημερινού δολαρίου ή ευρώ. Μια σκλάβο στην Ιλιάδα υπολογίζονταν σε 4 βόδια. Την ομηρική κοινωνία των Γεωμετρικών χρόνων ακολούθησε η κοινωνία της Αρχαϊκής Ελλάδας. Η αύξηση των οικισμών κατά την περίοδο αυτή ήταν επόμενο να δημιουργήσει μεγαλύτερες οικονομικές ανάγκες και συναλλαγές ανάμεσα στις πρωτοεμφανιζόμενες πόλεις. Από τη Γόρτυνα της Κρήτης μαθαίνουμε πως οι λέβητες κατά την Αρχαϊκή εποχή έπαιζαν το ρόλο χρημάτων και μιας σταθερής αξίας. Οι λέβητες πιθανότατα να προορίζονταν ως αποδεικτικά ανταλλαγής των εχόντων. Για τις οικονομικά ασθε-

νέστερες τάξεις η χρήση υποδεέστερων μαγειρικών σκευών, συνήθως σιδερένιων, έπαιζε τον αντίστοιχο ρόλο.

Επίσης, οι σιδερένιες σούβλες που έχουν βρεθεί σε τάφους πιστεύεται ότι κατά την Αρχαϊκή εποχή διαδραμάτιζαν μέσο ανταλλαγής. Αργότερα σε παρόμοιους τάφους βρέθηκαν νομίσματα στη θέση τους. Ο Πλούταρχος

στο βίο του Λύσανδρου ισχυρίζεται πως οι σιδερένιες ράβδοι χρησιμοποιούνταν παλιότερα ως χρήματα. Στον παραπάνω ισχυρισμό του Πλούταρχου συμφωνεί και η ελληνική γλώσσα γιατί κατά την Κλασική περίοδο τα μικρά νομίσματα τα αποκαλούσαν οβολούς, από το οβελός, το οποίο σημαίνει σούβλα. Οι έξι σούβλες, δηλαδή όσες μπορούσε να πιάσει μια ανθρώπινη παλάμη, αποτελούσαν μια δραχμή, δηλαδή ένα χερόβολο. Αποδεικτικό των παραπάνω είναι ότι η λέξη δραχμή παράγεται από το ρήμα δράσσομαι το οποίο σημαίνει πιάνω, σφίγγω, αρπάζω. Στην Αρχαϊκή Ελλάδα λοιπόν τα μαγειρικά σκεύη, λέβητες, τρίποδες, σούβλες χρησιμοποιούνταν ως χρήματα. Ο τρόπος αυτός φαίνεται να είναι μοναδικός στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου αφού κανένας από τους γείτονες των Ελλήνων δεν τον χρησιμοποιούσε.

Τα πρώτα νομίσματα δεν φτιάχτηκαν ούτε από χρυσό, ούτε από ασήμι, αλλά από ήλεκτρο, ένα κράμα χρυσού και ασήμιου το οποίο είναι γηγενές υλικό της περιοχής του ποταμού Πακτωλού. Ο ποταμός πηγάζει από το όρος Τμώλος και διασχίζει την κοιλάδα της πρωτεύουσα της Λυδίας, Σάρδεις, έδρα του θρυλικού βασιλιά Κροίσου. Το όνομα αυτού που εφεύρε τα νομίσματα είναι ερώτηση που δεν μπορούμε να απαντήσουμε, αφού δεν έχει διατηρηθεί. Όμως μπορούμε να υποθέσουμε πως τα νομίσματα εφευρέθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν για δύο λόγους. Πρώτον: για να αποτελέσουν ένα ομογενές και αξιοσέβαστο μέσο πληρωμών και δεύτερον για να χρησιμοποιηθούν από αυτούς οι οποίοι γνώριζαν τη σπανιότητα του διαφορετικού αυτού υλικού, του ήλεκτρου.

Η καθηγήτρια Colin Kraay θεωρεί ότι τα πρώτα νομίσματα κυκλοφόρησαν από τους Λυδούς βασιλείς, για να

πληρώσουν κρατικά έξοδα και αργότερα η χρήση τους επεκτάθηκε. Το παραπάνω επιχείρημα ακούγεται πολύ πιστικό και εξηγεί την κυκλοφορία των χρημάτων, αφού το διεθνές εμπόριο της προ-νομισματικής κοινωνίας διεξάγονταν για αιώνες χωρίς την παρουσία χρημάτων.

Στις αναπτυσσόμενες ελληνικές πό-

ΑΝΩ: Τα πρώτα νομίσματα από ήλεκτρο

ΑΡΙΣΤΕΡΑ: Έξι σούβλες κάνουν ένα χερόβολο.

λεις της Αρχαϊκής περιόδου η ευρεία χρησιμοποίηση του ήλεκτρου δεν ήταν επικτική, άρα έπρεπε να βρουν το υλικό το οποίο θα το αντικαθιστούσε. Το υλικό αυτό ήταν το ασήμι. Τα ελληνικά νομίσματα δεν ήταν ούτε από χρυσό ούτε από ήλεκτρο, ήταν ασήμια. Με αυτό τον τρόπο μέχρι το τέλος του 6ου αιώνα π.Χ. περισσότερα από 100 νομισματοκοπεία είχαν δημιουργηθεί σε όλη την ελληνική επικράτεια. Οποσδήποτε στην αρχή τα νομίσματα και οι προη-

γούμενοι τρόποι ανταλλαγών χρησιμοποιούνταν ταυτόχρονα, σταδιακά όμως τα ασήμια νομίσματα αντικατέστησαν τις ανταλλαγές είδος με είδος και καθιερώθηκαν στο εμπόριο. Ταυτόχρονα με τη χρηματική οικονομία αναπτύχθηκε και η αγορά. Η λέξη αγορά άλλαξε τη σημασία που είχε μέχρι τότε και σήμαινε συζητώ (αγορεύω) και υιοθέτησε την έννοια του εμπορικού κέντρου.

Εκτός των θετικών αποτελεσμάτων η εφεύρεση είχε και τα αρνητικά της. Πρώτον εμφανίστηκε η δωροδοκία, κάτι που δεν μπορούσε να κρυφτεί μέχρι τότε. Αργότερα παρουσιάστηκαν τα πιστωτικά ιδρύματα, τα δάνεια, οι τόκοι και οι νομισματικές κρίσεις όπως αυτή που βιώνουμε στις μέρες μας.

Γεώργιος Μητρόπουλος
Εκπαιδευτικός
αποσπασμένος στο Γραφείο
Εκπαίδευσης Sydney

